

ȘCOALA NAȚIONALĂ DE STUDII POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE
ȘCOALA DOCTORALĂ DOMENIUL ȘTIINȚE POLITICE

REZUMAT

TEZĂ DE DOCTORAT

**Libera circulație și perspectivele de integrare
a minorității rome în 4 state de destinație**

Conducător ȘTIINȚIFIC:
Prof.Univ.Dr. Ioan Mircea Pașcu

DOCTORAND
Gabriela Petre

BUCUREȘTI
SEPTEMBRIE 2021

PRELIMINARII INTRODUCTIVE

Mobilitatea romilor din România a fost un subiect intens disputat după aderarea din 2007 la Uniunea Europeană. Analiza situației romilor din perspectiva conceptelor „precaritate” și „discriminare” devine o formă omniprezentă de a justifica existența comunităților de romi în Europa, cele două concepte devenind o formă justificativă de a întreprinde anumite măsuri în vederea integrării. Totodată, ele permit și asocierea conceptului de „identitate”¹, justificând la momentul actual, pe de o parte, existența comunităților de romi din Europa, iar pe de altă parte, utilizarea acestor două dimensiuni în mod excesiv, poate conduce la limitarea abordării pozitive a integrării romilor dar și pierderea din vedere a aspectelor ce țin de esența cetățeniei europene, mai concret drepturile care decurg din noul statut.

Abordarea pragmatică, orientată către soluții se diluează, anumite structuri instituționale rămânând limitate în a justifica fenomenele reactive ale guvernelor și nu mai văd soluțiile optime pentru a produce schimbări pozitive. Două argumente susțin această afirmație: cetățenia europeană nu se aplică doar celor care dețin suficiente resurse, iar libera circulație reprezintă una dintre valorile fundamentale ale Uniunii Europene și un element fundamental al cetățeniei UE. Articolul 45 din TFUE consacră dreptul cetățenilor UE de a se deplasa într-un alt stat membru în interes profesional. Acest drept include în mod expres dreptul de a nu fi discriminat din motive de naționalitate în ceea ce privește accesul la muncă, remunerare și alte condiții de muncă, incluzând, de asemenea, înlăturarea obstacolelor nejustificate din calea libertății de circulație a lucrătorilor pe teritoriul Uniunii Europene. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene confirmă, prin articolul 15 alineatul (2), că orice cetățean al Uniunii are libertatea de a-și căuta un loc de muncă, de a lucra, de a se stabili sau de a presta servicii în orice stat membru. Formele reactive ale unor state membre de a nu transpune corespunzător directiva cetățeniei europene fragmentează puternic conceptul de cetățenie europeană. Pe de altă parte, măsurile întreprinse, în special adaptarea legislațiilor interne și dezvoltarea cadrelor asociate în vederea integrării altor grupuri vulnerabile, indică faptul că voința politică este importantă în acest proces. În mod particular, analizele despre strategii, politici, programe menite să răspundă problemelor asociate

¹ Identitatea este un concept detine o importanță deosebita in dezbaterile asociate romilor in literatura in esenta acestor dezbaterii se reduce la modul cum indivizii sunt plasați sau clasificați prin forțe externe, chiar daca exista si posibilitatea ca acestia sa internalizeze si sa se plaseze în conformitate cu propriul lor sentiment de sine. În dezbaterile mai extinse a grupurile vulnerabile in speciala persoanele cu dizabilitatii conceptul de identitatea a fost dezbătut în ceea ce privește modul în care oamenii pot „interioriza” „externul”. În mod simplu, percepțiile și presupunerile negative pot afecta modul în care oamenii gândesc despre ei înșiși. (Acher,1995)

existenței comunităților de romi în anumite state de destinație, nu răspund întotdeauna pe termen scurt, literatura de specialitate din domeniu indicând faptul că țările nu doresc să dețină pe teritoriul lor o mare parte din romii care au ales să își exercite un drept, care se adresează tuturor cetățenilor europeni și care, practic, fundamentează existența UE. Lipsa acestei dorințe plasează statele în situația de a exclude o mare parte a acestora prin utilizarea structurilor de control, fie că aceste demersuri sunt publice sau nu, fie că recurg la strategii subversive de a nu aborda problemele reale. Există cu siguranță o nevoie mare a colectării sistematice a evidențelor și a datelor cu privire la situația romilor în țările unde au ales să își exercite libera circulație, care să ne indice de asemenea care sunt adevăratele soluții și implicit, să contribuie și să genereze o mai mare coerență la nivelul unor documente programatice (*de exemplu: Strategiile de integrare ale statelor de destinație*). Pe de altă parte, există o serie de tensiuni identificate la nivel conceptual și practic ca rezultat scăzut obținut în contextul implementării politicilor, programelor și proiectelor de incluziune socială, actuale, adresate romilor în Europa². Actuala abordare asupra comunităților de romi se referă la incluziunea socială, dimensiune extrem de uzitată pentru a reflecta situația comunităților de romi. Mobilitatea romilor în Europa contemporană cere o paradigmă diferită de abordările trecute în spațiul european, astfel că lucrarea de față se încadrează ca intenție în demersul de cercetare ce face obiectul tezei de doctorat, care exclude conceptul de „incluziune socială”.

Cercetarea **privind Libera circulație și perspectivele de integrare a minorității rome în 4 state de destinație**, se derulează în contextul unei evoluții fără precedent a fenomenului mobilității, atât în cadrul granițelor Uniunii Europene, cât și din afara granițelor la nivel general, cu privire la romi așa cum vom arăta pe parcursul lucrării, nu există statistici cantitative oficiale care să ne indice numărul exact al romilor în statele de destinație. Mobilitatea persoanelor de etnie romă se încadrează în cadrul fluxurilor migratorii înregistrate la nivelul Uniunii Europene, cu particularitatea unor complexități de factori de excluziune asociată unor comportamente deviate în țările de destinație, generate inclusiv de neconcordanța culturală. De asemenea, în absența unor măsuri coerente de susținere a politicilor de integrare socială a persoanelor de etnie romă se generează diferite riscuri la adresa securității europene, prin apariția unor tendințe

² Incluziunea socială nu face obiectul acestui demers de cercetare. Abordarea conceptului de incluziunea socială presupune analize mai amănunțite. Termenul este utilizat în context mai larg și asociat comunităților de romi în documentele EC.

extremiste, rasiste, xenofobe și de intoleranță etnică, în marea majoritate a statelor membre ale Uniunii Europene, însoțite de reacții publice din cele mai diverse³.

Prezenta lucrare introduce noi concepte de analiză pentru minoritatea romă în contextul exercitării dreptului libertății de mișcare a persoanelor, așa cum este definită de Amartya Sen: „*Ce poate să obțină ființa umană în mod pozitiv este influențat de oportunități economice, libertăți politice, putere socială, accesul la condiții de sănătate, educație de bază, încurajarea și cultivarea inițiativelor*”⁴.

Obiectivele cercetării

Obiectivul principal al tezei de doctorat, urmărește să ofere actorilor interesați, din România, date, informații, concluzii, recomandări și strategii care ar conduce la cunoașterea și valorificarea elementelor de impact al mobilității romilor în statele de destinație, pentru coordonarea celor 4 țări implicate în abordarea probelematicii romilor în Europa.

În vederea realizării cercetării propuse, pe lângă studierea unei vaste bibliografii, am întreprins studii de cercetare directă în statele de destinație, prin participarea la diverse activități internaționale de cercetare la fața locului în *spațiile de viață ale romilor*⁵, adițional pentru a avea o înțelegere aprofundată m-am deplasat în diverse țări ale Uniunii Europene, pentru a vedea modul concret în care comunitățile rome sunt privite și, mai mult, cum sunt soluționate aspectele care privesc integrarea acestora în societatea gazdă, dar și care sunt fenomenele asociate prezenței acestora în Europa, modalitatea și comportamentul statelor în raport cu minoritatea roma.

STRUCTURA LUCRĂRII

Partea I. Libera circulație în spațiul european, având capitolele:

Cadrul european de liberă circulație

Dreptul de liberă circulație a fost și este amplu dezbătut la nivel european. Din punct de vedere juridic, acesta își are originea în Articolul 3 alineatul (2) din Tratatul privind Uniunea

³ „Manuel Valls, ministrul de interne și membru al Adunării Naționale, Franța: „Majoritatea [romilor] ar trebui să fie retrimise la granițe. Nu suntem aici pentru a-i întâmpina pe acești oameni. Vă amintesc de declarația [fostului premier socialist] a lui Michel Rocard: „Nu este treaba Franței să se descurce cu mizeria întregii lumi”. Valls s-a născut în Barcelona din părinți imigranți spanioli.

⁴ Sen Amartya, *Development as Freedom*, Editura Anchor Boook, New York, 2000. p 4.

⁵ Termenul de spații de viață este utilizat în Franța și se referă la taberele formate de romi.

Europeană (TUE), articolul 21 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (Fișe tehnice EP,2010) titlurile IV și V din TFUE. La acestea se adaugă alte cinci acțiuni care să susțină o mai bună implementare a conceptului de libera circulație(*Fișă de Informare, Nr. 5*). Rolul acțiunilor este de a clarifica drepturilor și a obligațiilor cetățenilor UE, precum și a condițiilor și a limitelor impuse de dreptul UE, de asemenea formulează un răspuns la preocupările exprimate de anumite state membre.

Dreptul la libera circulație a cetățenilor în UE este reglementat de articolul 21 alineatul din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene Acesta stipulează că *„orice cetățean al Uniunii are dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre, sub rezerva limitărilor și condițiilor stabilite în tratate și a măsurilor adoptate pentru punerea în aplicare a acestora” (TFUE, art. 21 alineatul 1)*. Deși construcția europeană se bazează pe evaluarea principiilor comune, se poate identifica cu ușurință în activitatea statelor membre un management activ al riscurilor în actul de guvernare, de cel mai multe ori deformat și în contradicție cu aceste principii și valori.

Provocări în aplicarea prevederilor liberei circulații în Spațiul Schengen

Având ca rol *„Instituirea unei piețe interne fără obstacole în calea liberei circulații a persoanelor”*, majoritatea statelor membre ale UE (Belgia, Republica Cehă, Danemarca, Germania, Estonia, Grecia, Spania, Franța, Italia, Letonia, Lituania, Luxemburg, Ungaria, Malta, Țările de Jos, Austria, Polonia, Portugalia, Slovenia, Slovacia, Finlanda și Suedia), cărora li se adaugă Islanda, Norvegia și Elveția, fac parte din spațiul Schengen.

Spațiul Schengen are la bază două reglementări: *Acordul Schengen* inițial din 14 iunie 1985 și *Convenția de punere în aplicare a acordului*, semnată la 19 iunie 1990 și care a intrat în vigoare la 26 martie 1995. Convenția privind punerea în aplicare a Acordului Schengen a fost semnată numai de Belgia, Franța, Germania, Luxemburg și Țările de Jos, domeniul de aplicare a fost bazat pe cooperarea interguvernamentală în domeniul justiției și al afacerilor interne a acestor state membre.

Deși spațiul Schengen este considerat în general ca una dintre principalele realizări ale Uniunii Europene, acesta a fost supus recent unor presiuni considerabile ca urmare a fluxului

fără precedent de refugiați și de migranți în UE. Numărul extrem de mare de nou-sosiți a determinat mai multe state membre să reintroducă temporar verificări la frontierele interne ale spațiului Schengen în ultimii ani, în conformitate cu prevederile Codului frontierelor Schengen.

O provocare suplimentară la adresa circulației fără pașaport în spațiul Schengen se leagă de posibilitatea facilitării unor amenințări teroriste sporite. Provocările actuale au contribuit la evidențierea legăturii directe dintre gestionarea fermă a frontierelor externe și libera circulație în interiorul acestora, ceea ce a determinat Comisia să elaboreze propuneri atât pentru sporirea controalelor de securitate aplicate persoanelor care intră în spațiul Schengen, cât și pentru îmbunătățirea gestionării frontierelor externe.

Aspecte legislative cu privire la libera circulație și rezidența în statele de destinație analizate

Conceptul de libera circulație a constituit încă de la înființarea UE unul dintre cele mai importante aspecte și care practica fundamentată baza asocierii statelor membre. Analiza schimbărilor legislative interne și transpunerea directivei *Directive 2004/38/EC* în unele state membre subliniază clar că a existat dintotdeauna o tensiune în ceea ce privește restricția în politicile de migrație și deși statele membre au aderat la UE, transpunerea legislativă a condiționalităților de libera circulație și rezidență reflectată în politicile statelor a constituit elementul de divergență în construcția UE.

Drepturile civile și cetățenia Uniunii Europene

Drepturilor asociate cetățeniei UE sunt condiționate de exercitarea unei forme de „deplasare” către un alt stat membru. Anumite dispoziții din articolul 20 din TFUE se aplică numai cetățenilor UE „mobili”, articolul 20 alineatul (2) litera (b), astfel cum este elaborat la articolul 22 din TFUE, care stabilește dreptul cetățeanului UE de a vota și de a participa atât la alegerile pentru Parlamentul European, cât și la alegerile municipale din statul membru în care trăiesc. Statele membre pot permite, indiferent de naționalitate sau oricărei persoane cu naționalitatea lor, indiferent de locul în care trăiesc, să voteze în Parlamentul European. Singura sa cerință este ca în situațiile comparabile să fie tratate în mod egal, în lumina principiului general al tratamentului egal.

Calitatea de cetățean al Uniunii Europene conferă dreptul persoanei respective să își caute un loc de muncă și/sau să lucreze într-un alt stat membru al Uniunii Europene, în Spațiul Economic European și în Elveția. Libera circulație a lucrătorilor în cadrul Uniunii este garantată, potrivit art. 45 al TFUE. Libera circulație a lucrătorilor se aplică, de asemenea, în termeni generali, țărilor din Spațiul Economic European (statele membre ale Uniunii Europene, la care se adaugă Islanda, Liechtenstein și Norvegia) și, de la 1 iunie 2016, și în Elveția.

Substanța și principiul cetățeniei europene

Legătura naționalitate versus cetățenie. În practica curentă cetățenia și naționalitatea tind să fie utilizate ca sinonime, analiza cadrelor legislative denotă faptul că există diferențe subtile între naționalitate și cetățenie. Astfel, cetățenia se referă la drepturile și îndatoririle unei persoane cu privire la stat, o categorie internă care este o chestiune de drept intern. Naționalitatea se referă la drepturile și protecțiile pe care le are un cetățean în ceea ce privește statul pe teritoriul și în afara acestuia o categorie externă care este parțial reglementată de dreptul internațional. UE are cetățenie, dar nu și naționalitate, iar clasificările nu sunt definite și adesea cetățenia și naționalitatea sunt utilizate în mod interschimbabil de către factorii de decizie politică și prin lege.

Reglementarea conceptului de cetățenie este acoperită de articolul 15 din Declarația universală privind drepturile omului, care presupune faptul ca orice persoană are dreptul la naționalitate nimeni nu poate fi privat în mod arbitrar de cetățenie sa și nici nu i se poate refuza dreptul să-și schimbe naționalitatea.

Fenomenul migrației în era globalizării

Globalizarea a deschis larg cadrul colaborării internaționale oferind posibilități nemaîntâlnite până acum pentru circulația persoanelor, mărfurilor, capitalului și serviciilor. *„Emigrarea este un fenomen dinamic ce cuprinde un număr mare de actori. Toate țările au interesul comun de a aborda multilateral problemele dirijării proceselor migraționiste, lucru*

care va asigura securitatea și demnitatea emigranților. Ei contribuie pozitiv la schimbarea feței societății pe plan global. Cheia nu este prevenirea mobilității, ci dirijarea ei mai eficientă”⁶.

Datorită incertitudinii cu care conceptul de migrație operează în momentul de față se poate aprecia că este în stadiul incipient de identificare a unei abordări teoretice clare, care să răspundă nevoilor acute în soluționarea efectelor care le generează, privind migrația internațională ca parte integrantă a proceselor globale de schimbare, mai degrabă decât ca o problemă care trebuie rezolvată .

Partea II Romii, având capitolele:

Perspective conceptual teoretice în înțelegerea științifică a problematicii rome

Tendențele de cercetare privind „mobilitatea romilor” în Europa au fost caracterizate de evoluția din ultimul deceniu a numărului de romi care și-au exercitat dreptul la libera circulație din țările Europei de Est în Europa de Vest, în principal după aderarea la UE din 2004 și 2007, dar și a crizelor expuse de mass-media, reacțiile publice nefavorabile ale unor guverne naționale și a măsurilor întreprinse de acestea. De asemenea, interesul cercetătorilor a crescut și se poate menționa faptul că există o orientare către acest nou subiect, astfel încât cercetările au început să se concentreze în ultimul deceniu pe cauzele și consecințele modelelor de mobilitate exercitate de romi. Mai ales în ceea ce privește viața lor în noile țări și problemele juridice asociate, prin contestarea cetățeniei europene și relevanța politicilor publice de integrare. Toate aceste aspecte au plasat existența fizică a romilor în teritoriile statelor europene, considerați adesea „alții” cu precădere în Europa de Vest și o prezență justificată în accepțiunea unor guverne pentru a exercita acțiuni antisociale.

Situația contemporană a romilor din România în statele de destinație

Scopul acestui capitol este de a examina corpul în creștere al literaturii dedicate situației romilor, pentru a rezuma abordările cheie, temele și problemele relevante pentru prezentul studiu. Cu mențiunea că există foarte puține cercetări asupra diferitelor aspecte ale mobilității intra-comunitară a romilor, în care sunt relevate experiențe pe piața forței de muncă, examinarea procesului de determinare și eficiența politicilor de integrare/instalare în statele de destinație.

⁶ Brunson McKinley, directorul general al Organizației Internaționale pentru Migrație (O.I.M.).

Partea III, Designul metodologic și implementarea cercetării aplicative, având capitolele: Scopul cercetării aplicative și Stabilirea cadrului pentru cercetarea aplicată în statele de destinație selectate

Scopul acestei cercetări aplicative constă în explorarea situației romilor în statele de destinație, ca urmare a exercitării liberei circulații, a examina interacțiunea socială și economică, în contextul schimbărilor politice, totul prin lentila cetățeniei europene.

Obiectivul general al tezei de doctorat urmărind să ofere actorilor interesați, din România, date, informații, concluzii, recomandări și strategii care ar conduce la cunoașterea și valorificarea elementelor de impact al mobilității romilor în statele de destinație, pentru coordonarea celor 4 țări implicate în abordarea problematicii romilor în Europa. Vor fi puse în evidență, de asemenea, și principalele provocări pe care țările le-au subliniat, ca urmare a exercitării mobilității cetățenilor români de etnie romă.

Metodologie. Așa cum s-a menționat în capitolele anterioare, au fost utilizate mai multe serii de surse de date. Prima tehnică de generare a datelor a implicat o analiză a literaturii și a documentelor existente în domeniul cercetării pe tot parcursul realizării acesteia. Această metodă apăsăpus analiza documentelor departamentelor de integrare din statele de destinație, legislațiile naționale, rapoarte de progres cu privire la transpunerea directivelor europene, publicații ale organizațiilor naționale și regionale, articole online, cărți și reviste academice.

Justificarea alegerii țărilor. **Franța** a fost aleasă ca stat membru al UE, deoarece a fost în centrul atenției unui număr considerabil de cazuri pentru tratarea migranților romi de către autorități și apariția deportării pe scară largă în România. Am încercat să urmăresc și să aflu ce s-a schimbat în poziția țării, după ce Comisia Europeană a lansat procedura de constatare a neîndeplinirii obligațiilor împotriva statului francez. **Suedia** a fost aleasă deoarece în mod normal se consideră că are o abordare liberală a migranților (deși acest lucru a început să se schimbe recent). **Marea Britanie** a fost aleasă deoarece la începutul cercetării și studiilor doctorale, pe agenda publică au existat numeroase dezbateri reactive cu privire la migrație și imigrație. **Norvegia** a fost aleasă ca și conductor extern, țară din afara UE, pentru a identifica dacă există modificări ale abordărilor cu privire la comunitatea roma și pentru a testa dacă există discriminare, dar și pentru a compara intervențiile politicilor de integrare și similitudine cu țările din Europa.

Datele au fost colectate din interviuri semi-structurate în profunzime și 8 sesiuni de observare a grupului țintă în țările de destinație. Adicional am purtat discuții cu reprezentanții guvernelor în țările nordice, precum și organizațiile nonguvernamentale care furnizează servicii sociale.

Întrebarile cheie au fost elaborate în baza problemelor care sunt analizate în secțiunile anterioare și ținând cont de înțelegerile rezumate anterior, au fost identificate 4 întrebări empirice centrale:

1. Care a fost experiența romilor și interacțiunea cu autoritățile locale?
2. Ce ne spun experiențe lor despre procesul de integrare în țara gazdă?
3. Care sunt barierele și oportunitățile pe care le întâmpină romii?
4. Care sunt percepțiile structurilor guvernamentale și nonguvernamentale cu privire la situația romilor?

Pentru a amplifica, acest studiu își propune să analizeze experiența romilor în 4 state de destinație, plasând analiza dintr-o perspectivă comparativă. După cum s-a ilustrat în capitolul de integrare, există o serie de factori diferiți care trebuie luați în considerare atunci când analizăm integrarea oamenilor în contextual generat de imigrație. În primul rând, există propriile istorii și experiențe personale ale romilor și traiectoriile de viață ale acestora. Fiecare persoană aduce în prim plan istorii și experiențe diferite în arena imigrației; de exemplu, educația sau locul de munca anterior, cunoașterea limbii, situația familială și experiențele care au generat plecarea din țara de origine către țara de destinație, considerând că aceste elemente pot influența acțiunile oamenilor în societatea gazdă și pot deveni în sine constrângătoare sau permissive. În al doilea rând, influența structurii este luată în considerare în ceea ce privește constrângerile puse de instituții și „practicile oficiale” (prin intermediul politicilor guvernamentale de integrare, comportamentul forțelor de ordine), precum și barierele aduse de discursuri și practici discursive (opinia comunității „gazdă” prin mass-media), care poate acționa ca o barieră persistentă pentru integrarea pe termen lung. Cu toate acestea, în această analiză a cadrului instituțional, sunt examinate capacitățile de abilitare și de constrângere, în special în ceea ce privește sprijinul pozitiv oferit la nivel local, precum și resursele pe care le pot folosi.

În al treilea rând, rolul structurilor guvernamentale și nonguvernamentale este luat în considerare (deși există într-un mod limitat), în ceea ce privește practicile lor contestate. În cele

din urmă, acțiunile romilor în sine sunt explorate, în special în ceea ce privește practicile lor de zi cu zi și strategiile pe care le adoptă în situații de constrângere.

Partea IV Rezultate, având capitolele:

Progresele realizate de statele de destinație analizate în ceea ce privește integrarea romilor în Europa

Europa este considerată continentul integrării, o analiză a ultimilor cincizeci de ani reliefând o creștere majoră a diversității etnice și culturale în majoritatea țărilor UE (Young-Scholten et al, 2015, R.King 2016) În țări precum Franța, Marea Britanie, Olanda procesul de integrare a fost de lungă durată, în schimb în Italia, Spania, Portugalia literatura se evidențiază faptul că procesul de integrare este relativ recent. În ceea ce privește Europa de Est, procesul de integrare se află în stadiu incipient. În ciuda faptului că integrarea europeană este un concept puternic dezbătut și are la bază valorile europene „*Integrarea este înțeleasă diferit, în funcție de țară și de context. Este un proces de generare a respectului și a obligației față de valorile de bază ale societății, țării respective care implică adaptarea reciprocă, prin interacțiuni multidimensionale*”⁷. Având în vedere faptul că statele din Europa sunt divizate de inegalități economice, pentru diferențele dintre Sud Global și Nordul Global sunt necesare analize amănunțite pentru a înțelege fundamentele conceptului de integrare și modul în care statele acționează în elaborarea și implementarea propriilor politici de integrare.

Importanța educației pentru procesul de integrare în statele de origine și statele de destinație

Educația este considerată cel mai important factor în procesul de integrare, această dimensiune este absolut valabilă, atât în statul de origine, cât și în statul de destinație, la nivel național domeniul educației fiind considerat ca principalul catalizator în procesul de incluziune socială a comunităților de romi. Având în vedere expunerea indicatorilor în domeniul educației de Comisia Europeană referitor la minoritatea romă, se consideră că există progrese realizate în acest domeniu, dar evidențele reducerii decalajelor sunt precare și denotă faptul că, este nevoie de mai multă implicare din partea sistemelor educaționale, care să contribuie activ și implicit să producă rezultate sustenabile.

⁷ Mutu M., Criza migrantilor în Europa –Aspecte privind integrarea migrantilor. Geopolitical Magazin , București, 2016. p 110.

Politicile educationale ar trebui să detina în centrul lor promovarea echității, coeziunii sociale și a cetățeniei active fiind unul dintre obiectivele strategice pentru cooperarea în educație și formare la nivelul UE. Raportul comun al Comisiei și al Consiliului din 2015 privind punerea în aplicare a Strategiei 2020 a stabilit „educația incluzivă, egalitatea, echitatea, nediscriminarea și promovarea competențelor civice” ca domenii prioritare pentru cooperarea europeană în domeniul educației și formării.

Perspectiva instituțiilor guvernamentale și nonguvernamentale din statele de destinație cu privire la politica fiecărei țări în parte care pot favoriza sau îngreuna integrarea romilor.

Modul în care problemele legate de migrație și mobilitatea UE sunt încadrate în contextul politic național, precum și opinia publică exprimată, sunt elemente esențiale pentru înțelegerea, barierele împotriva accesului cetățenilor mobili ai UE la drepturile sociale în Europa. Populațiile de migranți din UE rămân distincte între țări iar accesul la drepturile sociale izvoresc din apartenența acestora presupune respectarea traseului național, și aplicabilitatea legislațiilor în vigoare. Ambele drepturi civile și sociale definesc standardele de viață ale cetățenilor.

În vederea cercetării perspectivei instituționale referitoare la aspectele politice care pot favoriza sau nu integrarea romilor în cele patru țări de destinație analizate, a fost utilizat un Ghid de interviu semistrukturat cu 13 întrebări, realizându-se interviuri cu persoane din 30 de structuri guvernamentale și nonguvernamentale. Astfel, plecând de la ipoteza că orice politică de integrare, precum și procesul de integrare presupune un cadru de dialog social stabil și coerent, o primă întrebare din cadrul ghidului de interviu semistrukturat s-a referit la relațiile de subordonare, coordonare, inter-relaționare pe care structurile responsabile cu politica de integrare le au cu celelalte instituții sau organizații care au drept sarcină implementarea măsurilor pentru romi (existenți în țara respectivă sau migranți). Mai mult decât atât, este evident că este nevoie de un efort comun din partea tuturor instituțiilor guvernamentale și nonguvernamentale în vederea realizării integrării romilor, cu efecte predictibile și beneficii pentru toate părțile interesate.

Partea V - Concluzii și recomandări

Principalele concluzii și recomandări ale tezei de doctorat

Prima recomandare de ordin aplicativ este ca statele incluse în cercetare să depună eforturi în a demara procesul de integrare pe modelul aplicat refugiaților. Aceasta deoarece

măsurile întreprinse în momentul de față, în special în statele nordice, sunt măsuri temporare justificate de mobilitatea romilor. Iar această mobilitate se datorează și faptului că romii nu au găsit suport pentru a-și legaliza statutul și a accesa serviciile de baza. Mobilitatea excesivă devino și care durează de foarte mulți ani ne conduce la această asumție.

A doua recomandare este să se organizeze campanii de promovare a drepturilor, în calitate de cetățeni europeni, pe care aceștia le au în statele de destinație. În cercetarea aplicativă nu au fost identificați romi înregistrați în astfel de structuri, deoarece romii nu își cunosc aceste drepturi.

A treia recomandare este să se utilizeze termenul de integrare și măsurile întreprinse ca parte integrantă din măsurile generale, mai concret aceasta presupune ghidarea romilor către serviciile de ocupare a forței de muncă și a serviciilor educaționale, în vederea învățării limbii țării de destinație.

Plecând de la datele colectate din analiza secundară calitativă, consider că se poate realiza un profil al problemelor celor mai presante cu care se confruntă populația de romi din România în statele de destinație selectate în prezenta cercetare. Coroborând datele cantitative cu datele de cercetare calitativă, respectiv interviurile semi-structurate și studiul documentelor, putem identifica o serie de domenii prioritare și de probleme care pot fi abordate ca măsuri de integrare a romilor.

Aceste probleme se pot constitui în elemente directe pentru realizarea unei analize de impact și luarea deciziilor corecte asupra domeniilor, priorităților, obiectivelor, acțiunilor viitoare, ținând cont de disponibilitățile de resurse financiare, umane, administrative, politici, măsuri pentru romi în statele de destinație.

Identificarea de priorități de acțiune în fiecare țară trebuie realizată individual, respectiv realizarea de evaluări a impactului așteptat care să fundamenteze deciziile de politici și măsuri – demers care nu face obiectul și nu mi l-am propus în această lucrare, considerând că trebuie realizat de structurile guvernamentale responsabile.

Conceptul migrației are o importanță argumentată în diferite acte normative ale Uniunii Europene. Efectele socio-economice și politice generate de migrație se regăsesc în realitățile actuale și viitoare ale Europei, deși există un acord tacit cu privire la contribuția migranților la economiile naționale, există dezbateri active împotriva migranților, în concluzie ar trebui

promovate strategii de comunicare care să reliefeze rezultatele cuantificate pe care migranții le produc pentru economiile naționale.

De asemenea, în absența unor măsuri coerente de susținere a politicilor de integrare a persoanelor de etnie romă, se generează diferite riscuri la adresa securității europene prin apariția unor tendințe extremiste, rasiste, xenofobe și de intoleranță etnică în marea majoritate a statelor membre ale Uniunii Europene, însoțite de reacții publice din cele mai diverse. Prezența romilor pe teritoriile țărilor introduse în cercetarea de față nu a constituit un element de noutate pentru guvernele statelor analizate, toate statele de destinație dețin proprii romi, pentru care au elaborat strategii naționale de incluziune.

Poziția romilor care și-au exercitat libera circulație în Europa este contestată prin utilizarea forțelor de ordine.

Ca urmare a prezenței romilor în țările de destinație, au fost activate centre de migrație și structuri sociale ca rezultat al eforturilor organizațiilor care militează pentru drepturile omului.

Situația romilor care și-au exercitat libera circulație este foarte mult abordată de organizațiile societății civile precum Caritas, Salvation Army, Church State.

Libera circulație este factorul care a contribuit la procesul mobilității considerat pentru minoritatea romă al 4-lea val în Europa. Faptul că nu au fost luate măsuri de integrare în ceea ce privește poziția romilor în țările vestice i-a transformat pe aceștia în migranții nedocumentați. Transferul de responsabilitate, către societatea civilă, pentru integrarea romilor în statele de destinație, nu poate substitui voința politică și măsurile necesare integrării romilor.

Statele Nordice consideră că modelul de dezvoltare instituit la nivelul teritoriilor lor nu poate să cuprindă și minoritatea romă. Drept pentru care au instituit modalități alternative care să răspundă nevoilor de bază și să ofere un minim de servicii, prin care se înțelege respectarea drepturilor omului.

În urma vizitelor în centrele care facilitează accesul pe piața muncii s-a constatat că romii nu utilizează serviciile acestor structuri care să le faciliteze integrarea pe piața muncii în statele de destinație.

Încercările sau modificările legislative care au survenit în urma prezenței romilor pe teritoriile statelor de destinație evidențiază clar că spațiul european vechi nu deține încă o înțelegere a importanței integrării romilor.

Coproducția cunoștințelor generate de discursurile politicianilor și mass-media sunt principalele instrumente care construiesc și deconstruiesc problema romilor în Europa, situația fiind mai mult analizată din punct de vedere politic.

Prezența romilor în statele de destinație a fost posibilă datorită arhitecturii europene, inexistența acestor reglementări legislative ar fi generat mult mai multe abuzuri împotriva comunităților de romi.

Există preocupări în statele de destinație pentru a transforma serviciile temporare în măsuri pe termen lung. Norvegia este prima țară din cele analizate în care statul a început dezbaterile pe această temă;

Ca urmare a procedurilor de înfridgement împotriva Franței, autoritățile și societatea civilă au început să furnizeze locuințe sociale și să ofere programe de asistență pentru integrare, dar, totuși, se menține activă dimensiunea excluziunii teritoriale și a discriminării după intervenția Comisei Europene, excluziunea teritorială s-a menținut activă.

În politică Franței nu se produce o schimbare de politică referitoare la minoritatea romă, modalitatea de acțiune devine mai soft și mai puțin politizată.

În comparație cu Franța, Marea Britanie și țările nordice au aplicat politica soft în a gestiona problema romilor. Expulzările s-au realizat fără prea multe declarații de presă. Nu a existat un dialog politic intens ca în cazul Franței.

Romilor nu le-a fost încălcat dreptul la libera circulație, exercitarea acestuia este o dimensiune automată a cetățeniei europene, principala problema este rezidența care presupune asumarea responsabilităților și a legislațiilor statelor de destinație.

Odată ce romii au devenit cetățeni europeni, situația acestora a devenit o problemă europeană. Aceasta înseamnă că, relativ la comportamentul statelor, evidențiat în cadrul lucrării, denotă faptul că nu există o înțelegere comună asupra liberei circulații la nivelul statelor.